OSVOBODILNA FRONTA NA LJUBLJANSKIH USTANOVAH

Pet minut molka na dogovorjeni znak

Uslužbenci zaposleni v bankah in tisti iz zavarovalnic so imeli skupni matični odbor OF, ki je povezoval člane OF v osemnajstih ljubljanskih zavodih. Prvi sekretar je bil dr. Jože Brilej. Najmočnejša organizacij OF je bila v Poštni hranilnici.

Lojze Kersnič piše, da so bili v začetku, v letu 1941 pri svojem delu za OF precej naivni. On je kot sekretar OF sklical množični sestanek, ki se ga je udeležilo približno 180 uslužbencev. Voditi mu ga je pomagal Ciril Vidmar, blagajnik in član mestnega odbora OF Ljubljana.

V Poštni hranilnici je bilo le od 16 do 20 izrazitih nasprotnikov OF. Kako močna je bila organizacija na tej ustanovi, dokazuje komemoracija za ustreljenim talcem njihovim uslužbencem in članom glavnega štaba partizanskih odredov Slovenije Dušanom Podgornikom. Znak za začetek je bil udarec z roko, ko so vstali vsi uslužbenci in pet minut molčali. Temu se ni nihče uprl. Revolucionarna diferenciacija se je pričela šele 1943, ko je šel v domobrance prvi uslužbenec, Ivan Bano. V Mestni hranilnici Ljubljanski je bil v organizaciji OF tudi Ivo Škerl, ki svojo vključitev opisuje takole: »Konec maja 1941 sta me služben tovariša Otmar Pehani in pokojni Vlado Stepišnik izpraševala za moje mnenje o okupaciji in okupatorju, pri čemer sem bil toliko previden, da nisem takoj pristal na sodelovanje, ker mi je bila stvar nejasna, predvsem pa nisem bil poučen, kdo vse naj bi bil v hranilnici še vključen. Nekako sredi junija, cirka en mesec po njunem prvem sondiranju pa sem se tej skupini pridružil, saj sem medtem izvedel, katere tovariše so in katere bomo še poskušali vključiti v naše delo. Morda štirinajst dni po tem sestanku sem bil vključen tudi v ožji odbor fronte.«

Dr. Brilej je bil sekretar OF in partijske celice za bančnike in zavarovalničarje do sredi leta 1942, ko je pod pretvezo da gre službeno na nemško ozemlje odšel v ilegalo in v partizane. Nasledil ga je France Kramar. Med bančniki ni bilo večjih aretacij, ker ni bilo izdaj, razen v aprilu 1944, ko so dobili spisek plačnikov številnih prispevkov za OF. Aretiranih je bilo 14 uslužbencev, različnih zavodov v Ljubljani, ki so jih nato poslali v nemška koncentracijska taborišča.

Bančni uslužbenci so bili tudi vestni blagajniki rajonskih in okrožnega odbora OF. Po blagajniških poročilih je bilo v mesecu marcu 1942 v bankah in zavarovalnicah 16 odborov OF, prispevke je plačevalo 266 članov, v aprilu je bilo 18 odborov OF z 329 plačujočimi, avgusta 1942 pa 272.

V nekaterih zavodih pa je bilo delo za OF precej težko. Tako piše Ivan Heller, da sta imela z Nikom Kavčičem v oddelku saldakontov opravka »s samimi zagrizenimi nemčurji, s katerimi smo imeli dnevne spopade. V urad so nosili nemške časopise in izzivali. Imeli pa so v sebi meščansko moralo in nas niso izdali.«

»V Kreditnem zavodu je bilo zanimivo« piše Hellov, »da ljudi nisi mogel pridobiti za drugo delo kot čitanje Poročevalca. Kljub temu pa je šla akcija za oddajo smuči in drugega materiala prav dobro, prav tako za oddajo koles. Zelo uspela je bila tudi pomoč internirancem. Pri teh so pomagali vsi, ne glede na to, da so vedeli, da akcijo organizira OF.«

Iz bank in zavarovalnic je odšlo v partizane 17 uslužbenk in uslužbencev, padla sta dva talca, Lojze Lubej in Dušan Podgornik, 14 jih je bilo v zaporih in 46 v nemških in italijanskih koncentracijskih taboriščih.

LOJZE TRŠAN

BORCI GENERALA MAISTRA

Odlikovanje v rdeči šatulji

Pokojni Jože Rupnik, predsednik borcev za severno mejo Slovenije, mi je lani nekaj mesecev pred smrtjo v klubu upokojencev v Knafljevem prehodu predlagal, naj bi jaz pisal o še živečih borcih za severno mejo. Vsi ti nekdanji borci so sedaj stari okrog 90 let. Rekel mi je, da ga bolezen vedno bolj napada, da ne more več prelivati svojih misli na papir. Obljubil sem mu, da bom to nedokončano delo opravil po svojih sposobnostih. Pogovoril sem se s tremi borci, prilagam pa tudi seznam tistih, ki živijo danes na območju občine Center.

V sedmem nadstropju v sobi številka 147 Doma starejših občanov na Taboru v Ljubljani sem obiskal Ernesta Majerja, rojenega 4. avgusta 1894 v Buzetu v Istri. Odprl je rdečo šatuljo, ki jo je imel pred seboj na mizi. V njej so vsi dokumenti od leta 1915 dalje. S ponosom mi je pokazal odlikovanje, ki ga je prejel kot Maistrov borec.

Majerjev oče je bil cestni nadzornik, mati pa gospodinja. Osnovno šolo je obiskoval v Gorici, prav tako pa tudi učiteljišče, ki ga je dokončal leta 1913. Njegovo prvo službeno mesto je bilo učitelj v Lazaretu pri Kopru.

Leta 1915 so ga vpoklicali v avstroogrsko vojsko. Dodelili so ga v Radgono, v tržaški bataljon. Ker so v tedanji vojski potrebovali čim več mladih oficirjev, so ga poslali na štirimesečni tečaj na Dunaj. Pridobil si je čin podporočnika. To je bilo leta 1917. Naslednje leto poleti se je javil k prostovoljcem – Maistrovim borcem za severno mejo. Boril se je po raznih krajih Koroške. Po zmagi se je vrnil v domovino. Šest let je nato služboval v prosvetnem oddelku taktratnega sreskega načelstva v Slovenskih Konjicah, nadaljnjih petnajst let pa je živel in delal kot prosvetar v Laškem.

V začetku druge svetovne vojne so ga kot zavednega Slovenca aretirali in deportirali v Kruševac. Z njim je šla tudi njegova žena Pavla. Svoji dve hčerki – Vlasto staro 18 let in sedemletno Bredo pa je dal v skrbstvo ženini sestri, ki je živela v Ljubljani. Tako sta bili hčerki nekaj časa pri Grudnovih.

Ernest in Pavla pa sta delala v Kruševcu v odboru, kjer so skrbeli za šolanje otrok internirancev. Ker pa sta imela otroke v tako imenovani ljubljanski pokrajini, sta dobila dovoljenje, da sta se lahko vrnila v to »italijansko« provinco. Kmalu, ko je prišel v Ljubljano, so ga začeli snubiti, da bi se vključil v prosvetni poklic. Ni hotel služiti okupatorju, raje se je zadovoljil s skromnimi prejemki, ki jih je dobival kot administrativni delavec v Grudnovi pisarni.

Po vojni se je zaposlil v ministrstvu za prosveto Slovenijo. Upokojil se je leta 1950. Kljub temu pa je delal honorarno še 22 let prav na istem mestu. Leta 1960 je dobil red dela s srebrnim vencem.

Po ženini smrti je začel bolehati. Danes živi Ernest Majer na intenzivnem oddelku doma na Taboru. V okolju se počuti zelo dobro in se ne pritožuje. Hčerka Vlasta ga stalno obiskuje in nudi vso pomoč. Mlajša Breda pa živi v Parizu. Redno mu piše lepa in dolga pisma.

»Povedati moram še to« – pravi triindevetdesetletni Maistrov borec Ernest Majer, »da se ukvarjam tudi z rekreacijo. Vsak dan hodim po hodniku v sedmem nadstropju gor in dol. To storim gotovo stokrat dnevno. To me poživlja.«

(Nadaljevanje prihodnjič)

VINKO BAVCON

SEZNAM BORCEV ZA SEVERNO MEJO – OBČINE LJUBLJANA CENTER

1. ALBIN ČISTAR, Ljubljana, Dom upokojencev, Zrinjskega 2
2. VLADO JAKLIČ, Ljubljana, Čopova 42
3. ERNEST MAJER, Ljubljana, Cankarjeva 16
4. JERNEJ PAULIČ, Ljubljana, Rozmanova 12
5. ing. CIRIL REKAR, Ljubljana, Veselova 8
6. FRANC SLEMENŠEK, Ljubljana, Nazorjeva 12
7. SLAVKO ŠVAJGER, Ljubljana, Cankarjeva 10
8. ANTON ŠINKOVEC, Ljubljana, Trdinova 7
9. FRANC TELBAN, Ljubljana, Hrvatski trg 3
10. FRANC TRINKAUS, Ljubljana, Poljanski nasip 10
11. JAKOB VILHAR, Ljubljana, Petkovškovo nabrežje 33
12. JOŽE ŽABJAK, Ljubljana, Zarnikova 5 a
13. FRANC ZIVIČ, Ljubljana, Breg 4
14. BRANKO LILLEG, Ljubljana, Resljeva 22

SLUŽBA ZA ZADEVE INVALIDOV IN BORCEV NOV OBČINE CENTER

DOGOVORI

Ustanovitelj in izdajatelj je Občinska konferenca SZDL Ljubljana Center.

Glasilo je leta 1979 dobilo srebrno priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Izdajateljski svet:

Ivo Bernard (predsednik), člani: Lojze Bukovac, Lojze Cepuš, Srečko Čož, Sreten Dimitrijević, Hilda Herzog, Liljana Kranjc, Marko Polič, Ksenija Preželj, Stane Zupančič in Darko Rajačić.

Uredniški odbor:

Niko Isajević (glavni in odgovorni urednik), Matija Čož (tehnični urednik), Jurij Popov, Srečko Čož, Miša Vidic, Alojz Tršan, Ksenija Preželj, Marjan Ciglič in Aleša Meško.

Izhaja štirinajstdnevno v 15.000 izvodih. Rokopisov ne vračamo.

Uredništvo: Kardeljeva 8, p. p. 191. Tel.: 214-296, 223-509 in 223-510. Žiro račun pri SDK Ljubljana 50101-678-47644, OK SZDL Ljubljana Center.

Tisk: ČGP »Delo«, Likozarjeva 1

Glasilo prejemajo vse družine v občini brezplačno na domove.

KS Stara Ljubljana

Akcija Rdečega križa – Društvo RK Stara Ljubljana je organiziralo zbiralno akcijo papirja, o čemer so poprej obvestili vsa gospodinjstva v krajevni skupnosti. Res so zbrali ogromno starega papirja in papirne embalaže, tako da so imeli člani odbora RK polne roke dela za ves dan.

* * *

Odvoz kosovnega materiala – Iz naše krajevne skupnosti so odvažali kosovni material 6. maja. Že prejšnji dan, predvsem pa seveda na dan akcije, so krajani prinašali na ulice odvečni material. Marsikje so temeljito očistili svoja podstrešja in dvorišča. No, nekateri se seveda niso zmenili za akcijo, zato bodo morali svojo dolžnost opraviti naknadno – po uradnem pregledu podstrešij stanovanjskih hiš, ki ga bo opravila varnostna služba.

* * *

Kurirčkova pošta v Stari Ljubljani – V sredo, 6. maja, so učenci osnovne šole Janeza Levca nosili po naši krajevni skupnosti »Kurirčkovo torbico«. Pred tem so se povezali z organizacijo ZB NOV. Borci so jim določili kar štiri javke in prisostvovali primopredaji. Slavnostni sprejem je bil na sami šoli. Udeležili so se ga vsi učenci.

* * *

Širitev trgovine na Levstikovem trgu – Svet potrošnikov in svet KS sta na skupni seji razpravljala in podala predlog, da bi lahko trgovino z osnovnimi živili na Levstikovem trgu razširili še na prostore v sosednji hiši. Na ta način bi pridobili dodatnih 80 kvadratnih metrov poslovne površine. Pogovorili so se tudi s predstavniki Mercator – TOZD Golovec, kjer so zainteresirani za tako razširitev.

* * *

Priprave na turistično sezono – Svet KS je na svoji zadnji seji razpravljal o bližajoči se turistični sezoni in vključitvi vseh krajanov v priprave nanjo. Beseda je tekla predvsem o zunanjem izgledu Starega trga, prometni ureditvi, prevelikem hrupu, ki ga povzročajo gostje v nočnem času in podobnem. O teh neljubih zadevah bodo verjetno razpravljali še z gostinci, ki morajo svoje goste opozarjati na kršitve javnega reda in miru tudi zunaj lokala.

SILVA ŠUC

KS Poljane

Pionirji so nas povabili – Na 2. sejo predsedstva KK SZDL Poljane so prišli pionirji pionirskega odreda Tone Tomšič povabiti prisotne na proslavo dneva OF in 1. maja, ki je bila 24. 4. v avli šole. Predsedstvo so seznanili tudi o svojem razgibanem delu v mesecu maju. Na proslavi je članica ZB Marja Žagar pripela znak pohoda PO POTEH SPOMINOV IN TOVARIŠTVA na njihov prapor.
Kurirčkova torbica – Pionirski odred Tone Tomšič je sprejel torbico na Gradu, pionirji pa so jo prenesli v šolo, kjer je bila proslava. Torbico so nato nosili po javkah: Geodetski zavod SRS, Vzgojno varstveni zavod, Občinski svet Zveze sindikatov Ljubljana, Center, Komunist in Krajevna skupnost Poljane, kjer so jih pričakali člani ZB. Torbica je nato prenočila v kasarni maršala Tita.
Pozornost do mladih mamic – Z Društvom prijateljev mladine Poljane z veseljem sodelujejo tudi mladinci in mladinke osnovne šole Tone Tomšič. Mladim mamicam prinašajo poleg čestitke za novorojenčka tudi knjigo Naš malček.

MAJDA GORJANEC

KS Poljane

Novo vodstvo – Konec prejšnjega meseca so imeli na Poljanah skupščino delegatov KS. Na tej skupščini so izvolili novega predsednika, podpredsednika in vse druge organe skupščine. Tako komisijo za družbeni nadzor, komisijo za odlikovanja in priznanja, svet potrošnikov in poravnalni svet. Pregledali so tudi zaključni račun za preteklo leto in sprejeli finančni načrt za leto 1987. Delegati so se seznanili s poročilom o izpolnitvi programa dela v preteklem letu in sprejeli so program za letošnje leto.

* * *

Novi prostori v kulturnem centru – Na seji sveta KS so 11. maja razpravljali o možnostih nadzidave kulturnega centra KS na Poljanski 22. Nadzidano nadstropje bi namenili za potrebe Srednje administratine šole. Na seji so imenovali komisije in druge organe sveta KS.

* * *

Pogovor o odprtih vprašanjih – Na seji predsedstva SZDL so se dogovorili za delovno srečanje z občinsko konferenco SZDL. Določili so datum 20. maj. Na srečanju naj bi obravnavali probleme v KS. Govorili bodo o delu KK SZDL in o delegatskem sistemu. Razpravljali bodo o hišni samoupravi, o prometu, ureditvi Roškega naselja in Cukrarni. Spregovorili naj bi tudi o delu in aktivnosti mladih, delovanju trgovine in gostinstva in pomoči ostarelim krajanom.

ORNITOLOG IVO BOŽIČ: VSE MANJ JE PROSTORA ZA PTICE

Sami ne vemo, kako smo brezobzirni

»Ornitologi smo se že naveličali kar naprej opozarjati na ptice, ki se redčijo, zlasti okrog mest pa tudi v parkih premalo gledamo nanje,« je dejal znani ptičeslovec, profesor Ivo Božič iz Prirodoslovnega muzeja in pri tem meril tudi na naš Tivoli, kjer ptice nimajo nobenega miru več.

»Slavec na primer rad gnezdi na tleh v gozdu, v parku, a tam so njegova jajčka zelo ogrožena, ker ljudje hodijo vsepovsod in nihče ne pomisli, da morda s tem krati prostor pticam. Da ne omenjam, kako komunalci in tudi tisti, ki imajo vrtove v mestu vse preveč čistijo in grabijo odpadlo listje, da slavci potem nimajo kje graditi gnezd,« je razlagal in obžaloval, da smo tako malo osveščeni.

Ptice rabijo prostor pa tudi mir. Žal pa po gozdovih in parkih ljudje, posebej otroci kričijo in se podijo vsevprek, češ, da se na ta način sprostijo in pozabijo, kako so sicer utesnjeni v svojih, večinoma majhnih stanovanjih. Lepo bi bilo, ko bi učitelji, predvsem spomladi bolj opozarjali šolarje na ptice in njihove potrebe, kajti vzgajati je moč predvsem mlade.

»Žal tudi gozdarji in komunalci vse prepogosto podirajo in pospravljajo stara, votla drevesa, v katerih se hranijo in prebivajo zelene žolne, veliki detli, brglezi, siničke. Manj je votlih dreves, manj je hrane za tovrstne ptice in manj je ptic,« je pripovedoval Ivo Božič.

Ne le žužkojede, tudi zrnojede ptice so ogrožene, ker jim uničujemo življenjski prostor, jih vznemirjamo, škropimo sadno drevje, jagodičevje.

Še najbolj prilagodljiv je bojda črni kos, za katerega ni znamenj, da bi izginjal. Drugače pa je z grličkom, z liščkom, ščinkovcem. Huda kosa za ptice so kemikalije, ki jih uporabljamo v poljedeljstvu, potem monokulture, s katerimi zasajamo velike površine, melioracije na primer na ljubljanskem barju in posebej naš odnos do okolja.

Kaj bi lahko sami storili za ptice, mi navadni občani?

»Nehajmo deliti naravo na koristno in škodljivo, kajti v naravi je vse smiselno, vse se odvija po določenih zakonitostih in to bi morali spoštovati. Učimo otroke, naj ne tekajo vsepovsod. Če imamo vrt, pustimo rasti tudi grmovje, ker je le-to zatočišče za ptice, ne uporabljajmo strupenih kemikalij, ne pograbimo vsega odpadlega listja, zgradimo jim hišice, hranimo pozimi.«

— Ali domnevate, da je ptic vse manj?

»Nedvomno. Nekateri predvidevajo, da jih je od leta 1900 sem kar petnajstkrat manj kot tistikrat. Nekatere so že iztrebljene. Pri nas na primer ni več čebelarja in prljivke, zlatovranka je na tem, da izgine, ker so ljudje preveč zapraševali proti komarjem prav tu, v Ljubljani.«

Profesor Ivo Božič je eden tistih navdušenih ptičeslovcev, ki je veliko svojega časa posvetil pticam. Skupaj s člani društva je obročkal najbrž že na tisoče ptic, opazoval njihov način življenja, štel njihova gnezda. Če on kot strokovnjak opozarja, da nam ptice izginjajo, potem je to prav gotovo že alarm, ki ga je treba upoštevati.

Sicer pa v Sloveniji živi okrog 350 vrst ptic, gnezdi jih okrog 200. Če bomo naprej brezobzirni do njih, tudi v mestih in naših parkih, potem naša prihodnost ni kdovekako svetla. Ptice nam pomagajo živeti, s petjem nam lepšajo naš vsak dan in tega ne smemo pozabiti.

A. A.

Naslednja številka Dogovorov izide 9. junija